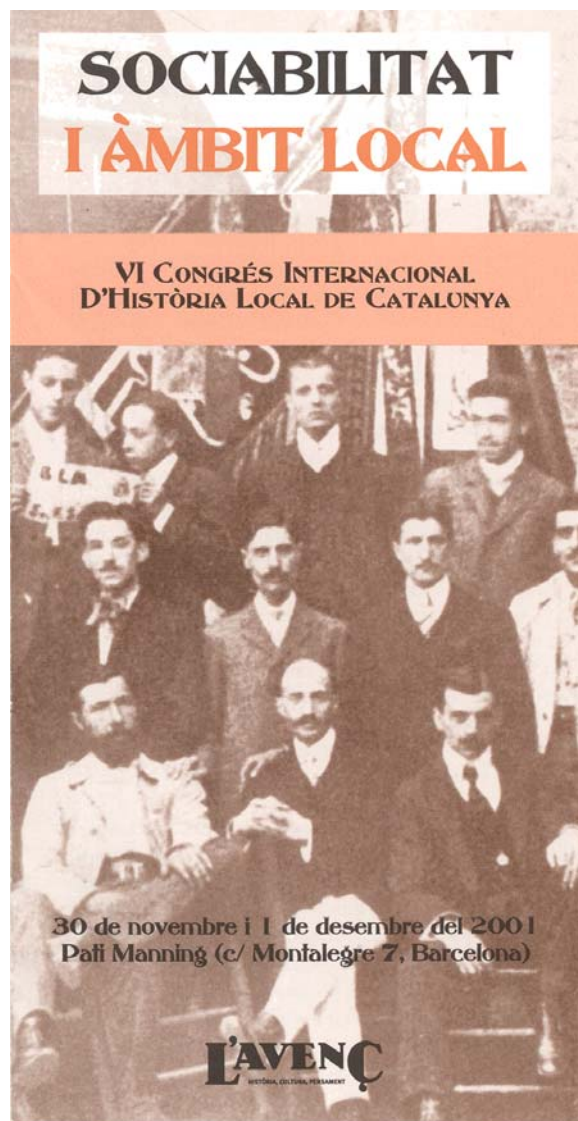

Comunicació presentada en:
SOCIABILITAT I ÀMBIT LOCAL.VI Congrés d'història local de Catalunya
Barcelona, 30 de novembre i 1 de desembre del 2001

SOCIABILITATS A UNA PARRÒQUIA URBANA: EL BON PASTOR DE BARCELONA, 1940-1960

Martí Checa Artasu i Carme Travé i Ferrer

SOCIABILITATS A UNA PARRÒQUIA URBANA: EL BON PASTOR DE BARCELONA, 1940-1960

Martí Checa Artasu i Carme Travé i Ferrer

Introducció

El 1940 Mossèn Joan Cortinas Guinart (1908-1991) va ser nomenat rector de la parròquia del Bon Pastor.

Era una parròquia, situada entre Sant Andreu de Palomar i el riu Besòs, pertanyent al municipi de Santa Coloma de Gramenet. Dins els seus límits es trobaven les barriades d' Estadella, de Sanchís i Las Carolinas, un teixit urbà de cases de planta baixa i botigues, amb una població majoritàriament catalana. I el grup de cases barates Milans del Bosch, construït el 1929 i habitat per una població força heterogènia on sobresortien els immigrants del sud-est i del centre d'Espanya. Una població composta per obrers i petits comerciants estigmatitzada per una anterior militància d'esquerres i anarquista.¹

L'arribada d'aquest capellà, jove, jocista convençut, i coneixedor del territori, no podia obviar la proclama de recristianitzar la societat que el nou règim, recolzat per l'Església, estenia arreu. Mossèn Cortinas es va trobar una parròquia sense un espai apte pel culte. La necessitat de crear un espai pel culte va anar paral·lel a l'interès de fer de la parròquia un espai útil, dotat de serveis i per tant omnipresent per les gents del barri.

Una utilitat que va convertir la parròquia i la rectoria en dispensari i espai cívic per desenvolupar les diverses iniciatives associatives que sorgien dels feligresos.

Al llarg dels primers vint anys del seu rectorat, en va passar quaranta, es van articular dos entitats, el *Hogar Obrero del Buen Pastor* i el *centro parroquial del Buen Pastor*, on les gents del barri desenvolupaven moltes activitats lúdiques i de lleure que refermaven a la parròquia com un espai de màxima sociabilitat a la zona. Paral·lelament, el fet de què Mossèn Cortinas sigui consiliari jocista fa que promogui diversos grups de militants vinculats a la JOC i a la HOAC, en el primer dels casos pioners després de la guerra.

Amb la comunicació que presentem volem aproximar-nos, amb l'ús de fonts documentals tant d'arxiu com orals a la microhistòria d'una parròquia de la perifèria de la ciutat de Barcelona en els anys més durs de la postguerra.

¹ Informació sobre aquest grup es recull a: HUERTAS CLAVERIA, J.M i FABRE, J. Tots els barris de Barcelona. vol 6. Ed 62, Barcelona, 1976. HUERTAS CLAVERIA, J.M. *Historias del Buen Pastor*. A. El Periodico de Cataluña, 14 de febrer de 1999 i HUERTAS CLAVERIA, J.M i FABRE, J. *Les cases barates prop del Besòs: El Bon Pastor i el Baró de Viver*. Dins: Els Barris de Barcelona, Vol IV Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2000.p. 107 i s. I D.A. Barcelona.Les cases barates. Patronat Municipal de l'habitatge- Ajuntament de Barcelona, 1999. També a: GALLARDO ROMERO, J.J. Los orígenes del movimiento obrero en Santa Coloma de Gramenet. El anarcosindicalismo (1923-1936). Grupo de historia José Berrueto, Santa Coloma de Gramenet, 2000.

Arriba Mossèn Cortinas.

A finals d'octubre de 1947, des del Bisbat de Barcelona s'informava al capellà del Bon Pastor que la seva parròquia era objecte d'una estafa. Una persona demanava caritat a la Rambla de Catalunya dient que els diners que demanava eren per ajudar a aquesta parròquia que es trobava sense mossèn².

Malauradament, el captaire estafador, un exemple més de la picaresca de la postguerra, anava força errat. Mossèn Joan Cortinas Guinart (1908-1991) feia set anys, el 10 de gener de 1940, que havia estat nomenat rector de la parròquia beneïda pel Bisbe Irurita el 1 de juliol de 1935.

L'arribada d'un mossèn jove, jocista convençut, i coneixedor del territori, no podia obviar la proclama de recristianitzar la societat que el nou règim, recolzat per l'Església, estenia arreu.

La recristianització era una dura tasca en una zona que tradicionalment havia estat força anticlerical. Ara, a aquest fet s'afegia la misèria i la fam que provocà la guerra i la por i repressió que s'exercí després.

Mossèn Cortinas es va trobar una parròquia sense un espai apte pel culte, com ja havia advertit el capellà jesuïta interí, Lluís Artigues Sirvent, el setembre del 1939. El saqueig i la posterior reutilització del temple provisional del carrer Mollerussa va forçar al jove rector a establir el culte en una sala annexa a la rectoria. Un edifici que s'havia construït l'estiu de 1935 per l'anterior mossèn, tràgicament mort, Carles Ballart.

Aquesta necessitat de crear un espai pel culte anirà paral·lela a l'interès de fer de la parròquia un espai útil, dotat de serveis i per tant omnipresent per les gents del barri. Així, va anar compaginant aspectes més eclesíastics, peticions d'un *Via Crucis* pel local provisional, negociacions amb la veïna *Congregación mariana de San Luís Gonzaga* per poder utilitzar el seu local per fer els oficis els dies més assenyalats, preparar la Santa Misión i les continuades processons de verges o captar fons per fer l'església definitiva. Amb aspectes socials, com van ser la conversió de part de la rectoria en un dispensari amb màquina de raigs X i amb metges disposats atendre'l. Una iniciativa endegada el Nadal de 1941 amb el recolzament entre d'altres del Dr. Alfons Balcells Gorina, futur rector de la Universitat de Salamanca³. La creació d'espais per l'educació va ser un dels neguits al que va esmerçar més hores. Una tasca que va anar des d'arribar acords amb la Congregació de la Dames negres per constituir el Patronat escolar del Pare Nicolás Barré i fer una escola per nenes, fins a dirigir-se al general Francisco Franco, el 24 de maig de 1947 tot demanant-li la seva intermediació per poder fer al barri una escola d'artesanía i oficis per noies.⁴

² Carpeta Parròquia del Bon Pastor (Barcelona) . Arxiu Diocesà de Barcelona.

³ E.ALBERT. *Mossèn Joan Cortinas. El Padre Botella*. Barcelona, setembre de 1993. p. 36 i s.

⁴ Carpeta Parròquia del Bon Pastor (Barcelona) . Arxiu Diocesà de Barcelona.

Tot plegat, els primers anys d'activitat a la parròquia van ser frenètics per Mossèn Cortinas. Així per exemple, el juny de 1943 presentava un memoràndum de la vida parroquial al Bisbe Gregorio Modrego on apuntava els següents números:

"Acción Católica: 25 militantes activos.

Círculos de estudios acuden 12 hombres y 6 personas.

Obra de ejercicios parroquiales: 30 ejercitantes (hombres y mujeres).

Centro parroquial:

Sección de teatro y fútbol. Y en preparación ping-pong, excursionismo y biblioteca.

Catecismo dominical:

Niños: 20 congregantes o catequistas; 300 alumnos en el grupo escolar.

Niñas: 10 catequistas y 150 alumnas en el parvulario

Asociaciones piadosas:

Cruzada eucarística de los niños: 80 asociados

Apostolado de la oración: 60 socios

Hijas de María: 14 muchachas

Dispensario parroquial:

10 médicos distintas especialidades; 3000 enfermos fichados

Beneficencia parroquial:

Médico a domicilio, medicinas y algo de alimentos

Obra de visitación a enfermos pobres (Balance 1941-1942:4125,70 Ptas.)

Grupo escolar: 12 maestros y 400 alumnos

Parvulario: 5 maestros y 150 alumnos

Escuela parroquial: Las maestras son alumnas de la Damas negras

35 profesoras y 125 alumnas.

Población de la parroquia: Unas 5000 almas. "

Com es veu, eren unes xifres que malgrat l'ambient anticlerical que s'atribuïa a la zona certificaven una notable activitat. Una activitat que en bona mesura no era nova, puix que tenia una tradició anterior al conflicte bèl·lic. Ara bé, indubtablement, les carències i les dures condicions de vida de la postguerra van impulsar aproximacions a la parròquia que sortien de l'estricta marc del seguiment pastoral i s'encabien en una beneficència que intentava pal·liar els efectes de la misèria. Aquí, la figura del rector Joan Cortinas, va adquirir un protagonisme necessari i volgut per ell mateix, fidel a la seva missió que transpuava molt de doctrina social de l'Església i ratxes de ordres de la jerarquia però, paral·lela a la de molts capellans urbans de l'època. Aquest posicionament social el va aproximar a molta gent i el convertí en una peça ineludible de la sociologia del barri, però també, per les pròpies contradiccions de

l'època i de vegades, pel xoc de personalitats confrontades, el va portar a situacions difícils i fins i tot de manca d'entesa.⁵

La construcció del temple.

El 23 de juliol de 1944 es va posar la primera pedra del nou temple parroquial essent el padrí, l'agricultor i parroquià, Pere Sabadell. Aquell acte era un punt de no retorn de la petita història de l'església del Bon Pastor. Una història que s'havia iniciat l'agost de 1935 quan Carles Ballart, el rector del moment, va sol·licitar un permís per fer una tanca en els terrenys, comprats uns anys abans, on s'havia de fer la futura església. Els terrenys es situaven entre les barriades d'Estadella, Sanchís i Las Carolinas, tot allunyant-se de la ubicació del temple provisional, a les Cases Barates. Un espai urbà que al llarg de la República va acollir un bon gruix de militància activa i simpatitzants de la CNT. Molt probablement, la por a la ira anticlerical dels anarquistes i el veïnatge amb la família benestant de la zona, Els Sanchís, va donar raons al trasllat aquella zona.

Òbviament, la guerra va aturar qualsevol possibilitat d'iniciar l'obra i va ser amb l'entrada de Mossèn Cortinas que la voluntat de fer un temple significatiu va agafar gran volada.

Al llarg de 1943 es van fer tota una sèrie de gestions a la recerca de fons per construir edifici. Aquests van ser sol·licitats a la *Junta de construcción de templos y seminarios*, presidida pel Cardenal Pla y Deniel i també, aportats de "*la obra del estado para los suburbios*". Les peticions anaven destinades a cobrir el pressupost de l'església, 367.780 pessetes de 1943, pagar els honoraris de l'arquitecte, Josep Maria Sagnier i els del contractista, Jaume Oliva Niubó, el mateix que havia fet la casa rectoral uns anys abans.

La documentació consultada apunta que la construcció va patir la manca de **liquiditat** perquè les ajudes no arribaven. Probablement, per primera vegada, Mossèn Cortinas va articular solucions que uns anys més tard milloraria i que es podrien resumir amb les seves pròpies paraules: "*Aunque yo tenia fama de pedir siempre, por pedir que no quede*"⁶. Així, per exemple, el desembre de 1944 delegava al padrí de la parròquia, Pere Sabadell, per anar a veure al bisbe per demanar-li els diners suficients per pagar l'altar major, el baptisteri i alguns mobles i així poder inaugurar el temple, el 15 d'abril de 1945. Finalment, la qüestió es va solucionar amb, una aportació del bisbat, una ajuda municipal de 75.000 pessetes i amb el regal de l'estatua del Bon Pastor, de Ricard Font, que va fer el Cardenal Pla y Deniel per haver estat nomenat "*hijo predilecto de la ciudad*". El temple va ser inaugurat el 22 d'abril de 1945, sense campanari. Aquest es beneiria el 1948, juntament amb la decoració de l'altar major.

Associacions a l'empar de les sotanes

⁵ Mossèn Joan Cortinas a partir de 1960 va encapçalar una projecte de construcció d'una escola parroquial. La necessitat de recollir fons l'impulsa a fer diverses campanyes de recollida d'ampolles de cava. Aquest fet li va valer el sobrenom de Padre Botella.

⁶ Op. Cit, nota 2. p.103

Al Bon Pastor, com a molts indrets durant el franquisme, la parròquia va canalitzar gairebé tota la vida associativa. Aquesta, en alguns casos va tenir una llarga longevitat i en altres va esdevenir eina per activitats, allunyades del fet religiós, i molt properes a l'esbarjo, la cultura i l'esport.

La Joventut Obrera Cristiana (JOC) al Bon Pastor

Mossèn Cortinas era quelcom més que un simpatitzant del moviment de la Joventut Obrera Cristiana (JOC), creat per Joseph Cardijn a Bèlgica. La JOC és un moviment que posa en contacte la realitat quotidiana amb la vida religiosa. És a dir, el jocista ha de conèixer el món que l'envolta i intentar donar solucions als problemes que presenta, el poden afectar a ell o als altres, perquè té una responsabilitat que la seva fe l'imposa.

Cortinas, de fet, ja abans de la guerra civil havia assistit a Brussel·les al Congrés internacional de la JOC, estava subscript a les revistes de la JOC belga⁷, mantenia freqüent correspondència amb Monsenyor Cardijn i havia estat un fervent consiliari del moviment afí a la JOC a Casa Nostra, la Federació de joves cristians (FJC)⁸. Els seus contactes amb jocistes estrangers es van perllongar al llarg dels anys de la guerra mundial i en els posteriors.

Aquest contactes, el van permetre que ben aviat, fos l'impulsor de grups de la JOC a la seva parròquia. Els primers militants van aparèixer entre 1946 i 1948 i eren grups força reduïts. Entre aquests coneixem la presència de Pere Capdevila i de Manel Estoquera.⁹

Cal recordar que la JOC no havia estat reconeguda per la jerarquia i tampoc per l' "Acción Católica (AC)", organ que aglutinava l'acció dels laics dins l'Església. Ben aviat, l'AC va voler canalitzar aquesta especialització obrera que tenia la JOC i es va crear JOAC (Juventud obrera de Acción Católica). Una entitat que no va ser reconeguda pels jocistes, ja que no complien alguns requisits claus que l'organització belga tenia. Un d'aquests era que l'organització devia estar representada per gent obrera i no per càrrecs elegits per la jerarquia i deslligats d'aquest món.

Mossèn Cortinas, com alguns capellans de l'època, volia que els jocistes s'adaptessin a l'entitat creada per l'AC per poder així continuar treballant. Una postura pràctica, Cortinas era consiliari de la JOAC i de la pre-JOAC, que el porta a fer una convocatòria, el 25 de juliol de 1949 a Manresa per intentar convèncer als militants jocistes.¹⁰

Aquest intents no van prosperar i molts de primers jocistes, els del Bon Pastor no van ser l'excepció, al passar a la vida adulta es van integrar a La *Hermandad obrera de Acción Católica* (HOAC).

De forma indirecta, sabem que va haver un breu parentesi en la presència de la JOC al barri que es va tancar a partir de 1956 quan de Mossèn Cortinas, ara recolzat pel seu vicari, Mossèn Salvador Cabré, també consiliari, i per Ignasi Carvajal, membre del comitè federal de la JOC van articular un nou grup al

⁷ LOSADA, A. *Mn. Joan Cortinas i Guinart, parroco del Bon Pastor 1908-1991*. (folleto autoeditado), Barcelona, 1994. p. 14.

⁸ MARTÍNEZ HOYOS, F. *La JOC a Catalunya. Els senyals d'una església del demà (1947-1975)*. Ed. Mediterrània, Barcelona, 2000. p. 76-77

⁹ CASTAÑO COLOMER, J. *Memòries sobre la JOC a Catalunya, 1932-1970*. ICESB, Barcelona, 1974. p.45.

¹⁰ Op. Cit. Nota 57. p. 51

barri i també al Baró de Viver. Aquesta tasca amb els grups jocistes va ser continuada pel vicari que substituï a Mn. Cabré, Mossèn Anton Solé Duch.¹¹ Aquests grups realitzaven xerrades, sessions formatives, i algunes sortides, activitats a les que també assistien persones de fora del barri¹². Aquestes anaven adreçades al coneixement del mètode de revisió de vida que proclamava la JOC. Igualment, per aquells anys sorgia un equip de basquet amb el nom de JOC format per simpatitzants i militants.

José Bolea Romanos, membre d'aquest equip ens detalla les activitats del jocistes del Bon Pastor en aquells anys: " *Eramos, casi la mayoría, simpatizantes; íbamos a algunas reuniones que hacían en Barcelona en los locales de la OCPD, pero como no era una cosa demasiado bien vista no nos significabamos mucho. Llevabamos la insignia y vendíamos un boletín que se llamaba "Tú "*¹³

Ja a la dècada dels seixanta, la JOC del Bon Pastor, apareix enquadrada a la Federació Nord de Barcelona.

La presència de la JOC, integrada plenament en l'organigrama de Acció Catòlica va suposar la presència de militants de l' "Acció Catòlica Obrera (ACO)" al barri, ja que aquesta entitat era d'alguna manera la continuadora de les actuacions de la JOC en el món dels adults.

Curiosament, la JOC, malgrat les seves crisis, fluctuacions i variacions; per exemple es transformà en JOBAC entre 1974 i 1992, ha tingut sempre una presència al barri que encara manté. Un fet que la converteix en l'entitat associativa més longeva d'aquest.

La Hermandad obrera de Acción Católica (HOAC) al Bon Pastor

Ja hem vist que una de les preocupacions vitals de Mossèn Cortinas va ser la formació com a base d'una sòlida vida cristiana. Altrament, la seva arribada al Bon Pastor el va fer preocupar-se pel món obrer. Per exemple, entre 1943 i 1946 acudeix a Madrid a cursos de pastoral obrera i per consiliaris obrers. Aquest dos neguits, formació i obrers, faran que apropi postures cap una nova organització, aparentment nascuda de les especialitzacions d'Acció Catòlica, La *Hermandad obrera de Acción Católica* (HOAC). L' HOAC era un moviment evangelitzador que perseguia la promoció integral de la classe obrera i la creació de militants obrers amb capacitat de treballar en equip i estar presents a la lluita obrera. A la llarga es va convertir en una eina de reconstrucció organitzativa de la cultura obrera que el franquisme volia amagar.¹⁴

Mossèn Cortinas va actuar com inductor de l'HOAC al barri, tot enviant a veïns a cursos de formació de l'HOAC a Madrid i Burgos¹⁵. Així, el 31 de maig de 1950 es fundava un centre de l'HOAC, anomenat "Centre parroquial Cardijn del Bon Pastor. Els seus primers militants van ser: Enric Vargas, mecànic i

¹¹ Op. Cit. Nota 57. p. 76

¹² E.ALBERT. *Mossèn Joan Cortinas. El Padre Botella*. Barcelona, setembre de 1993. p. 127 i s.

¹³ Informació aportada per José Bolea Romanos. Entrevista efectuada el 26 de juny del 2001

¹⁴ FERRANDO PUIG, E. *Cristians i rebels. Història de l'HOAC a Catalunya durant el franquisme (1946-1975)*. Ed. Mediterrània, 2000.p. 61 i s.

¹⁵ Mn. Cortinas a les seves memòries que Manel Estoquera i Pere Capdevila van anar a cursos de formació en doctrina social de l' Església a Madrid. Op. Cit. Nota 2, p. 129

primer president del centre; Pere Capdevila, metal·lúrgic; Josep Estoquera, ebenista; Miquel Guzmán, paleta; Manel Estoquera, oficinista; Josep Escobar, forner; Antoni Barrionuevo i Manel Martínez.

Aquests, molts venien de la JOC, van crear una assessoria jurídica, van contribuir al funcionament del dispensari parroquial, visitaven als malalts a les seves cases i a l'hospital i atenien als reclutes del barri.

El 1951, en una reunió extraordinària presidida per membres de la Comissió diocesana de l' HOAC, tots els moviments d'apostolat obrer parroquials van fusionar-se en una nova entitat anomenada: "Hogar Obrero Centro Cardijn".

El 1952 es va produir una greu crisi a l'HOAC i el caràcter hoacista del centre del Bon Pastor, va diluir-se. Uns dels militants d'aquella època, Andreu Sans, treballador de Hispano Villiers; ens ha deixat constància d'aquesta fallida: " *Yo cuando nacio la HOAC me entregue en cuerpo y alma, pero al flaquear su gente hice marcha atrás.Caso que otra vez se constituyera en serio me reincorporaría, ya que si los de la acera de enfrente triunfan es porque se la juegan.*"¹⁶

El cert però, és que la situació al Bon Pastor, feia que molts dels militants d'aquests organismes compatibilitzessin altres càrrecs. Per exemple: Manel Estoquera, era l'abril de 1951, el president de la Junta parroquial del Bon Pastor. Aquest en una carta dirigida al bisbe Modrego, 9 d'abril de 1951, demana un nou vicari que ajudi a Mossèn Cortinas. La seva lectura ens aporta com era la situació d'aquest grups obrers cristians.

*" Estamos en un barrio apartado, con deficientes comunicaciones; los feligreses todos obreros llegan tarde a sus domicilios y por estos motivos es del todo imposible organizar actos de Acción Católica en los días laborables por lo que hemos de confiar sólo en los festivos si queremos hacer algo."*¹⁷

El " Hogar Obrero"

També, van ser aquests cristians compromesos amb altres veïns conscients de la necessitat d'espais d'entreteniment i sociabilitat a la barriada els que mitjançant una junta gestionarien les activitats de l'Hogar Obrero. Una entitat amb funcions d'espai de trobada, que va recollir alguns elements que Mossèn Joan havia potenciat, com ara una taula de ping-pong, un billar, un minsa biblioteca encabida en un vell moble llibreria i el mobiliari.

A mitjans dels cinquanta, membres d'aquesta entitat construïren un frontó en un terreny a tocar el local, s'ampliarà la biblioteca, amb escàs èxit. Cap el 1960, de la mà del campió de Catalunya, Antonio Asensio Forca es crearà un equip de lluita grecorromana amb la clara funció de treure al jovent de la vida de carrer.¹⁸ La moralitat de l'època provocà que dos anys més tard el grup hagués d'emigrar,

¹⁶ Op.Cit. nota 2, p. 136

¹⁷ Carpeta "Parròquia del Bon Pastor". Arxiu diocesà de Barcelona.

¹⁸ Informació extreta de l'entrevista realitzada a l'Antonio Asensio Forca i la seva dona, Teresa Borregón, el 26 de juliol del 2001. Altrament, es pot consultar una nota biogràfica de l'Antonio Asensio a: D.A. *Forjadors de la història esportiva de Catalunya*. Secretaria general de l' esport. Octubre de 1991. p. 113.

Pel que fa a les activitats antifranquistes on participa Asensio cal consultar: GALLARDO ROMERO, J.J. i MÁRQUEZ RODRÍGUEZ, J.M. *Revolución y guerra en Gramenet de Besòs (1936-1939)*, Santa Coloma de Gramenet, 1997. p. 291-300

iniciant un pelegrinatge pel barri per finalment, instal·lar-se al barri veí de Baró de Viver. En aquest anys, també, s'iniciarà l'edició d'"*Hogar Obrero*", un butlletí que informava de les activitats de l'entitat i del barri. José Millán, responsable de l'entitat en aquells anys ens fa una breu descripció del mateix:

"Con carretillas, con capazos, yendo buscar arena al río, cuatro hicimos un frontón. Luego empezamos con Asensio un equipo de lucha grecorromana. Yo guardaba las colchonetas en un cuartucho que tenía en casa. Se monto una biblioteca. Vino un vicario más moderno que el cura y conseguimos que nos permitiera hacer un bar donde no se podían despachar bebidas alcohólicas, sólo gaseosas y limonadas. Era una sala muy bonita, tres pesetas cada mes el socio, con carnet y fotografía.

Pretendía ser una entidad que acogiese a los matrimonios que consiguió la primera televisión del barrio y por tener la antena en su casa, el cura fue criticado. La compramos en la Casa Payarol de San Andrés, era una Philips¹⁹

Altrament, el *Hogar Obrero* fou un espai de reunions, tertúlies, cursos de formació com els que van seguir entre 1955 i 1958, treballadors d' ENASA-La Pegaso. Les fonts orals apunten que eren més de cinquanta els assistents, molts pertanyien a l'HOAC, la JOC, la *Orientación Social y Católica del dependiente* (OCPD) i d'altres eren militants del PSUC. Entre aquests cal destacar, la presència de dos militants fundacionals, anys després, de *Comisiones Obreras*, Vicenç Faus i Tomás Anton. Entre els professors dels cursos, els advocats, Josep Solé Barberà, el seu soci Arderiu Pallerols, que mantingué una assessoria a la rectoria; Agustí de Semir i Antonio Cuenca Puigdellivol²⁰, aquest darrer, també, va mantenir una assessoria al barri, en el domicili d'un militant de l'HOAC. Les més de les vegades els cursos esdevenien reunions clandestines, un fet que el 1958, arran d'una vaga a ENASA, va provocar el tancament del local per la policia i l'amonestació verbal del bisbe al mossèn.

Aquest tancament no va impedir que en els anys següents aquest centre acollís nombroses reunions de molts dels grups que treballaven al barri. Als setanta, per exemple, aquest espai va ser punt de trobada de militants del PSUC, de simpatitzants del socialisme autogestionari, i de membres del Partido del Trabajo de España.

Altres entitats

Emmarcades en el món parroquial del nacional-catolicisme, anotem la presència de dues entitats benèfiques d'abast nacional que van operar al barri, de les quals tenim escasses notícies. Aquestes són: *La Obra de la visitación*, que inicià la seva activitat el juny de 1940, després d'haver estat reclamada per Mossèn Cortinas i *Las Conferencias de San Vicente de Paül* que ho van fer el 1948, tot

¹⁹ Entrevista a José Millán Sorribas. 9 de juliol del 2001. Apunta a l'entrevista que va ser soci de l'entitat entre 1955 i 1967. Aquest televisor va ser adquirit per 26.000 pessetes.

²⁰ PALOMERO MARTÍNEZ. D. *Los trabajadores de ENASA durante el Franquismo*. Sírius Edicions, Barcelona, 1996, p. 98-99.

col·laborant entre elles.²¹ També entitats de caire piatós com el *Apostolado de la Oración, La Liga de la Perseverancia, Las Hijas de Maria i els Portantes del Santo Cristo*²².

Una altra entitat que va allotjar-se a la barriada van ser els Tallers de Nazaret que des de la segona meitat dels cinquanta i fins ben entrats els seixanta van establir-se al barri, tot ocupant, part de les dependències parroquials, entre aquestes els baixos de les escoles parroquials. La iniciativa havia nascut de la mà del militant de l' HOAC de la parròquia de Sant Joan de Gràcia, Melcior Malet Isanda i comptava amb el suport del president de la Germandat d'Enginyers Industrials de Barcelona, Dr.Joan Cuyàs Aleu. Malet va fundar el primer taller a Gràcia, el febrer de 1955, per continuar fundant altres tallers al barri de la Catalana i al Bon Pastor. La iniciativa consistia en formar a nois dels darrers cursos de l'ensenyament bàsic en fusteria, electricitat, arts gràfiques, i altres àrees professionals. La iniciativa que a Sant Joan de Gràcia encara perviu, al Bon Pastor es va desmuntar, probablement per l'excés de pretensions del projecte original.²³

El Centre Parroquial: Quadre escènic.

El 10 d'octubre de 1959 el Centre parroquial del Bon Pastor obria una nova temporada d'espectacles amb la representació de l'èxit radiofònic del moment: "Ama Rosa" de Guillermo Sautier Casaseca.

Era un inici de temporada esplèndid pel "cuadro escénico" del centre parroquial que portava com a mínim des de 1946, essent una de les poques activitats culturals que es podien fer al barri.

La construcció del nou temple parroquial va deixar la primera i provisional església de la barriada útil per activitats més enllà de les purament religioses que de tant en tant es faran en aquelles dependències. Així, el local rebatejat com a centre parroquial va esdevenir un espai escènic que complementava altres activitats que sota els faldons parroquials es feien al barri.

El 4 de maig de 1946 i en motiu de la festa major s'inauguraven les representacions del "cuadro artístico" amb la sarsuela La Dolorosa. No eren, però, els primers a fer teatre amateur al Bon Pastor, ja abans de la guerra se'n feia al segon pis de la *cooperativa La Paloma* al carrer de La Mina.

En aquells primers anys de funcionament del quadre artístic va estar dirigit per Joaquim Arasa quan es tracta de sarsueles que musicava la seva germana Josefina. Quan eren comèdies i textos, la direcció anava a càrrec de Miquel Tapia que també feia d'actor.

Gairebé tots els membres del quadre artístic eren veïns del barri apassionats per l'escena i que esmerçaven hores en la preparació d'obres, un fet que permetia una renovació de la cartellera gairebé setmanal. Altres, que podien o no, aparèixer a l'escenari s'encarregaven de les feines administratives. De fet, una junta era la responsable de portar a bon port les activitats del quadre i de potenciar activitats per recaptar el diners necessaris per fer obres.

²¹ E.ALBERT. *Mossèn Joan Cortinas. El Padre Botella*. Barcelona, setembre de 1993. p. 76 i s.

²² CORTINAS, J. *El libro de las Parroquias*, Barcelona, 1986. p.150-152

²³ E.ALBERT. *Mossèn Joan Cortinas. El Padre Botella*. Barcelona, setembre de 1993. p. 131. i FERRANDO PUIG, E. *Cristians i rebels. Història de l'HOAC a Catalunya durant el franquisme (1946-1975)*. Ed. Mediterrània, 2000.p. 112 i s.

La nòmina d'actors i actrius que tant combinaven sarsuela com comèdia lleugera era àmplia i alguns no tan sols feien d'actors sinó que s'encarregaven del vestuari, la tramoia o fer els escenaris.

El grup va actuar més d'un cop a altres escenaris propers com el de La Lira o el del Círculo Cultural Español, ambdós al barri de Sant Andreu de Palomar. O en obres benèfiques al Manicomi de Santa Coloma, l'Asil del Parc, La leproseria d'Horta o el Cotolengo del Padre Alegre. Excepcionalment, va comptar amb l'aportació d'artistes professionals com és el cas de Pepita Enrich del Teatre Calderón representant L'Ascensió de "La del Manojó de rosas" durant les festes majors de 1949.

Igualment, l'espai teatral va servir per fer algunes vetllades de flamenc i alguns festivals de còmics i clowns. Molta gent recorda sessions de cinema, de vegades precedides de parlaments de catequistes. També, algú recorda sessions d'aprenentatge de sardanes els diumenges al matí, en el marc d'aquest espai sobreexplotat.

A finals dels cinquanta, l'activitat teatral continuava vigent i una nova generació d'actors i actrius apareixerà a l'escenari del centre.

No només continuaren representat sarsuela i comèdia lleugera, també s'atreviren amb textos de John Willard, Agatha Christie o Terra baixa de Àngel Guimerà, representada el 14 de març de 1959. Al llarg dels seixanta el quadre escènic va col·laborar en els nombrosos festivals que per recollir diners pel Pare Botella es feien al barri. Com cosa molt pròpia del barri, l'espai del centre parroquial va acollir les vetllades i fins i tot entrenaments del grup de lluitadors que el 16 vegades campió de Catalunya de grecoromana, Antonio Asensio havia creat el 1960.

En els darrers anys de la dècada dels seixanta, diversos grups de nous n'inguts polititzaren l'ambient d'un centre parroquial que havia esdevingut més polivalent i generador d'activitats. Un grup de socialistes autogestionaris i altres grupúsculs polítics canalitzaven la seva activitat, de vegades clandestina, de vegades, lúdica entre aquelles parets, creant disputes per l'ús de l'espai.

El centre parroquial que al llarg de gairebé trenta anys havia estat espai de trobada per la nombrosa joventut que s'aglutinava al voltant de la parròquia i d'altra amb ganes d'evadir-se de la quotidianitat encabia ara noves inquietuds i reivindicacions de millora del barri que a la llarga van portar a la seva desaparició a la dècada següent.